

Bokmeldinger

Trutz Rendtorff (red.): *Glaube und Toleranz*. Das theologische Erbe der Aufklärung, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh 1982 (BRD). 312 s.

Den internasjonale og interkonfesjonelle sammenslutning av kristne teologer som bærer navnet Wissenschaftliche Gesellschaft für Theologie, hadde som samlende tema for sin kongress i Wien i 1982 «tro og toleranse». De mange foredrag som ble holdt på denne kongress, og som nå foreligger trykt, reflekterer – hva man måtte vente – teologisk forskning og lærdom på høyeste plan. Av bidragene vil vel følgende være av størst interesse for leserne av dette tidsskrift (navnene i parentes angir forfatterne): Religiøs toleranse i den nestorianske misjon i Asia (W. Hage), Toleranse i den nyere misjonshistorie (H.-W. Gensichen), Sannhet og toleranse (G. Sauter) og Toleranse og misjonsoppdrag (H. Bürkle) samt Toleranse i ikkekristne religioner (H. J. Greschat). Å gi et referat av disse bidrag, enn si å ta opp en drøftelse av de spørsmål de reiser, er selvsagt ikke mulig i en kort anmeldelse. Så vel fremstilling som vurdering varierer sterkt, – konfesjonell holdning og teologisk standpunkt gjør seg naturlig nok merkbart gjeldende.

Et bidrag som etter vår mening må spesielt fremheves, er Gerhard Ebelings studie «Guds toleranse og fornuftens toleranse», – saklig og formelt, metodisk og stilistisk en forbilledlig undersøkelse. Forf. gjør rede for og slutter seg til den forståelse av toleranse som Luther gjør gjeldende. Toleranse er primært *Guds*

toleranse, den har egentlig med menneskets motstand mot Gud å gjøre. Og den kommer på en helt spesiell måte til uttrykk i Kristi forsoningsverk. Tolerantia Dei er i siste instans tolerantia crucis. Menneskelig toleranse er – eller burde være – en utstråling av *denne* toleranse. Når det gjelder Guds gjerning, kan man ikke gi etter eller gå på akkord. Når det derimot gjelder «det liv som leves», kan og må man bøye seg for meget. Troen tolererer intet, kjærligheten alt. Fides nihil, charitas omnia tolerat.

At Luther også i dette stykke var Paulus' disippel, bekreftes på en slående måte av en annen avhandling i dette verk: H. Weder's fremstilling av toleranse-tanken sett i lys av frihetsbegrepet i Galaterbrevet. Kristen toleranse betyr ifølge apostelen en kompromisløs kamp mot usannheten, men også en kompromisløs kjærlighet til dem som representerer og utbrer usannheten.

Med undertittelen «Opplysningens teologiske arv» vil kongressrapporten angi den historiske bakgrunn og sammenheng for «samtalet». Overvinnelse eller endog avskaffelse av religion og teologi er idag ikke noe aktuelt tema, heter det. Meget mer er det spørsmål om ikke den kristne teologi må overta – på sin egen måte og på sitt eget ansvar – opplysningen og de følger denne fikk (redaktørens forord).

Det er ikke uten interesse å nevne at i det fellesskap det her er tale om, utgjør misjonsvitenskap – sammen med religionshistorie – en *selvstendig* avdeling, på linje med de tradisjonelle disipliner.

Olav Guttorm Myklebust

Dietmar Bader (red.): *Universalität als Auftrag des Glaubens*. Verlag Schnell & Steiner, München-Zürich 1982, 106 s.

De katolske og lutherske teologer som har ydet bidrag til denne bok, tar for seg ulike sider ved et tema som idag på en særskilt måte engasjerer tenkende mennesker i og utenfor den kristne kirke, nemlig retten resp. plikten til å utbre evangeliet til alle folk. Universalitet og identitet, universalitet som enhet og mangfold og kristendommens bidrag til en human moral, er noen av de emner som behandles. Blant forfatterne er forgrunnsskikkelser i misjonstenkingen i vår tid som katolikken Karl Rahner, som skriver om «Kristendommens absoluttetskrav», og lutheraneren Hans-Werner Gensichen, som behandler spørsmålet «Universalitet og partikularitet i kirkens sendelse til verden» (om Gensichen se NOTM 1981 s. 182 f.)

Etter nærv. anmelders oppfatning er Gensichens artikkel bokens beste. På en ytterst klargjørende måte gjøres det her rede for den dialektiske enhet mellom universalitet og partikularitet, og for det gjensidig korrigerende forhold disse to står til hverandre. I det verdensvide oppdrag kirken har fått seg betrodd av sin Herre, må enhet og ulikhet bli de bestemmende begreper: «Enhet fordi Gud er Gud, ulikhet fordi mennesket er mennesket», – en formulering av L. J. Luzbetak som forf. gir sin fulle tilslutning.

Gensichen anlegger tre synspunkter på sitt emne: det frelseshistoriske (det bibelske vitnesbyrd), det kontekstuelle (kulturenes evangelisering) og det teologihistoriske (den vesterlandske teologis konfrontasjon med nye teologier i den tredje verden.)

Når det gjelder det første synspunkt, understrekes det sterkt at alle menneskers frelse avhenger av Guds frie og suverene nåde, dvs. av forsoningen i Kristus. Med hele sin eksistens må kirken re-

presentere og formidle denne forsoning i verden og for verden.

Olav Guttorm Myklebust

James A. Scherer: . . . *that the Gospel may be sincerely preached throughout the World*. A Lutheran Perspective on Mission and Evangelism in the 20th Century. LWF Report 11/12, 1982: Kreuz Verlag, Stuttgart. 302 s.

Denne bok – skrevet for den internasjonale lutherske misjonskonferanse i Stavanger 1982 – burde være obligatorisk lesning for alle som har ansvar for misjonsvirksomheten i de lutherske kirker. Den gir en utmerket oversikt over luthersk misjon i det 20. århundre, med særlig henblikk på dens sammenheng med økumenisk misjonstenkning etter den annen verdenskrig, – «økumenisk» forstått i den fulle betydning av dette ord som omfattende både Kirkenes Verdensråd og Lausanne-bevegelsen, samt den romersk-katolske kirke.

Ved siden av den økumeniske orientering, så viktig, ja, avgjørende i dagens situasjon, må nevnes aksentueringen av misjonen som et oppdrag for kirken som helhet. Et skille mellom kirke og misjon, slik dette fremdeles eksisterer i flere regionalkirker i Europa, kan ikke aksepteres. Som det programmatisk formuleres allerede på bokens første side: «Den lutherske kirke må drive misjon og evangelisering med teologisk integritet. Dette krever hele kirkens tillit og støtte.»

Et interessant trekk er den høye vurdering av verdensmisjonsmøtet i Whitby, Canada, 1947, – en konferanse som ofte er kommet i skyggen av de senere konferanser av tilsvarende art. Whitby, skriver forf., foregrep på en bemerkelsesverdig måte nesten samtlige aspekter ved misjonsvirksomheten i de følgende decennier inkl. tanken om «misjon på

seks kontinenter» resp. «re-evangelisering».

I en bok som spenner så vidt, vil det selvsagt være spørsmål hvor en anmelder vil dissentere. Fremstillingen av den lutherske ortodoksis holdning til misjonen – for bare å nevne ett eksempel – er etter vår mening énsidig og unyansert, jfr. bl.a. W. Hess' «Das Missionsdenken bei Philip Nicolai» (1962). Ulikhet i vurdering forringer imidlertid på ingen måte verdien av det arbeid som her er levert.

Olav Guttorm Myklebust

Johs. Aagaard (red.). Håndbog i verdens religioner, Politikens Forlag, København 1982, 419 s. ill.

Johs. Aagaard er ikke bare redaktør av denne håndboken, men også forf. av viktige kapitler, f.eks. om religionsbegrepets utvikling i den vestlige verden og om andre samfunn med kristelig bakgrunn. Blant de andre forf. er dr. Anna Marie Aagaard, dr. Kaj Baagø, dr. Erik Haahr, dr. Søren Egerod og dr. Rafael Edelmann, altså virkelige eksperter.

Forgjengeren til denne boken kom i 1960, men utgaven fra 1982 er nyskrevet. Det understrekes i redaktørens forord at det dreier seg om de *levende* religioner, og det heter videre: «Den forventning, som prægede tresserne, at en helt verdslig/sækular kultur var ved at bli til og at religionens tid var forbi, er definitivt umuliggjort.» Dette slutter jeg

meg til. Det må være klart at de Barth-inspirerte utsagn om sekularisering ikke er holdbare, like så lite som Bonhoeffers aksidensielle notater om saken bør oppfattes som endegyldige. Det betyr ikke at Johs. Aagaard og anmelderen nekter at sekulariseringen er reell. Når Johs. Aa. også føyer til at «Verden har aldrig været mer religiøs end i disse år,» da er jeg mer forbeholden fordi jeg viker tilbake for så kategoriske utsagn. Men i hovedsak er jeg enig. Samtiden er sterkt religiøs, selv om religiøsiteten i stor grad har en anti-etablert holdning.

Det kan ikke nytte å gå i detaljer i omtalen av en så innholdsrik bok som denne. Men det bør slås fast at vi her har en så fortettet samling med solid kunnskap og innsikt at den både kan tjene som en god innføringsbok og som oppslagsbok. Oppslagsnyttene er styrket også ved en knapp, men kyndig litteraturliste og ved utførlig register.

Det er klart at det selv i et kvalitetsarbeid som denne håndbok finnes småting som kan rettes eller suppleres. Jeg savner en omtale av de ortodokse kirkene i Etiopia, Midt-Østen og Sør-India. På s. 87 er Thomas Cranmers dødsår oppgitt til 1586. Det skal være 1556. – Den betydningen som vekkelsen i Wales i 1904 hadde for pinsebevegelsen er overvurdert. Lewi Pethrus døde i 1974. Og den karismatiske bevegelse innenfor den katolske kirke i USA begynte å gjøre seg gjeldende allerede i 1967. Dette er ubetydeligheter i en utmerket bok.

N. E. B.-H.